

Praten per brief

Joep Hahn

*Voor Rineke en Josje,
lichtpuntjes in Puth*

Foto's: Riny

Foto's omslag:

Tibor: "Stammerderveld" in Puth

A.K.Widjaja: aquarel Sawa's in Indonesië

ISBN: 9789403819624

Maastricht, augustus 2025

Inhoud

Hoofdstuk	blz.
1. De brievenbus	6
2. Achtergrond	10
3. De eerste brieven	14
4. Gevecht	17
5. We gaan naar Indië	25
6. Huub in Soerabaja	30
7. Jos in wachtkamer	39
8. We zijn er klaar voor	46
9. Jos terug naar Puth	54
10. Wachten op de baby	59
11. Josje geboren	65
12. De kater	78
13. Oost West, thuis aan de slag	85
14. Ergernissen	92
15. Afzien	99
16. Praat met mij	115
17. Toekomst	122
18. Onrustig rusten	137
19. Huub in Djakarta	149
20. Jos staat op (1)	157
21. Jos staat op (2)	163
22. Jos staat op (3)	169
23. De last van schrijven	174
24. De eindstreep en dan	179
25. Nog even	184
26. Weer samen	189
27. Nawoord	192

1. De brievenbox

Papa, de vader van Riny en Jos, bewaarde in een vierkante koffer van hard plastic met doorzichtig deksel die naar twee kanten openviel, de brieven die hij en mama aan elkaar geschreven hebben. Ik zal hen, mijn schoonouders, in het vervolg van dit verhaal bij hun naam noemen, Huub en Jos. Ze begonnen brieven aan elkaar te schrijven vanaf 1942 toen ze verking kregen. Zij zagen elkaar in het geheim en communiceerden daarnaast via brieven die door een postillon d'amour ter bestemde plekke werden bezorgd.

In het vierde jaar van hun huwelijk besloten ze hun toekomst in het toenmalig Nederlands-Indië, nu Indonesië, te zoeken. Huub vertrok eind 1948 en landde op

27 oktober op het vliegveld van Djakarta. Hij had een contract voor drie jaar getekend als leraar op de pas opgerichte "Technische School voor gedemobiliseerden" te Soerabaja. Jos en Riny, die toen bijna 4 jaar was, vertrokken op 3 mei 1949 met de "Oranje" en arriveerden drie weken later in Djakarta. Gedurende de vijf maanden dat Huub en Jos gescheiden waren, hebben ze elkaar bijna dagelijks brieven geschreven.

Toen Jos in Indonesië was, groeide bij haar de angst voor de gevolgen van de Indonesische vrijheidsoorlog. Ze wilde terug naar Nederland voor haar eigen gezondheid

maar vooral in het belang van hun tweede kind, Josje, van wie ze in verwachting was. Op 19 december 1949 vertrokken Jos en Riny met de “Surriento” richting Nederland. Via Marseille, waar ze de trein namen, zijn ze op 12 januari 1950 in Amsterdam aangekomen. Huub moest zijn contract uitdienen. Na drie jaar kwam ook hij terug naar Nederland. Op 20 december 1951 vertrok hij vanuit Djakarta met de “Willem Ruys” naar Rotterdam. In de twee jaar dat Jos in Puth woonde en Huub in Indonesië, zijn er enkele telefoontjes gepleegd (die om technische redenen niet altijd succesvol waren) en is een aantal telegrammen gestuurd. Maar de “dagelijkse” communicatie gebeurde via brieven.

In de brievenbox is de correspondentie tussen Huub en Jos over de drie periodes dat ze op afstand van elkaar leefden, bewaard. De brieven geven een beeld van de verkeringstijd en later van het gescheiden leven van Jos in Nederland en Huub in Indonesië. In totaal verschillende werelden probeerden zij, ieder voor zich, het beste ervan te maken. En van elke pagina van hun brieven spat het verlangen naar elkaar, naar steun, naar liefde in je gezicht. Het leven op afstand en in onzekerheid is voor hen soms gekmakend en hartbrekend geweest.

Huub heeft de brieven op het eind van zijn leven aan Riny gegeven. Zij heeft na zijn overlijden in 2006 de box meteen geopend. In een tiental hangmappen zaten duizenden beschreven vellen luchtpost- en andersoortig papier. Gedurende een half jaar heeft Riny zich bezig gehouden met het rubriceren van de brieven naar datum

en naar jaartal. Het lezen van de brieven bleek een hels karwei te zijn. Want het gebruikte dunne en doorzichtige luchtpostpapier is aan beide kanten beschreven, soms met vulpen. De inkt daarvan drukt door het papier heen en maakt een pagina moeilijk leesbaar. Bovendien schreef Huub soms zo klein dat Riny zelfs met een vergrootglas de tekst niet kon ontcijferen. Toen Riny las hoezeer de moeder van Jos leed onder het vertrek van haar dochter en geliefde kleinkind, brak bij haar iets. Een paar maanden eerder was onze dochter met vier kleinkinderen naar Nieuw-Zeeland geëmigreerd. Het verdriet van oma toen, voelde voor Riny als haar eigen verdriet nu. Ondanks haar engelengeduld en goede wil is Riny toen gestopt met het lezen van de brieven. Maar 15 jaar later heeft ze de draad weer opgepakt. Omdat Riny nieuwe ooglenzen had gekregen, ging het lezen stukken gemakkelijker. En onze dochter was intussen weer teruggekeerd naar Nederland met de vier kleinkinderen.

In een van haar brieven vraagt Jos zich af waar hun correspondentie bewaard zal worden. Ik laat Jan van Fien een houten kistje maken om de brieven van jou met onze hartsgeheimen te bewaren, schrijft ze aan Huub. Jij bewaart mijn brieven toch ook wel. Dat moet vast 1 m3 vracht zijn. (Alle brieven tezamen zijn wel 2.500 pagina's,

schat ik). Uiteindelijk zijn de brieven dus in een brievenbox opgeborgen. Ik heb op basis van de brieven dit verhaal geschreven, in mijn eigen schrijfstijl, maar met behoud van het karakter en de sfeer van de brieven.

2. Achtergrond

Jos kwam uit een warm gezin met vier meisjes van wie Jos de jongste was.

Toen ze Huub leerde kennen woonden zij en haar zus Maria bij haar ouders thuis in een kleine boerderijwoning op de hoek Geleenstraat/Vogelenzang te Puth/Schinnen gelegen.

*Vlnr:
Fien, Iet, Maria, Jos*

Haar andere twee zussen waren intussen getrouwd en woonden vlakbij. Zus Fien woonde tegenover het ouderlijk huis aan de Geleenstraat. Zus Iet woonde aan

de Altaarstraat in Schinnen. Het was een familie met hechte onderlinge banden.

Toen Huub 4 jaar oud was stierf zijn moeder op 31 jarige leeftijd. Hij had een broertje van 3 jaar en een zusje van 2 jaar. Wie na de dood van hun moeder voor de kinderen gezorgd heeft, weten we niet. De vader van Huub trouwde opnieuw toen Huub 11 jaar was. In de brieven noemt Huub de nieuwe echtgenote van zijn vader nergens mijn moeder, maar de vrouw van mijn vader. Dit suggereert dat Huub een afstandelijke verhouding had met zijn tweede moeder. In werkelijkheid blijkt die verhouding kil, om niet te zeggen vijandig te zijn.

Huub heeft na de lagere schooltijd een aantal jaren op het gymnasium van de missionarissen van het goddelijk woord te Uden gezeten. Hij heeft deze opleiding niet afgemaakt, maar de godvrezende mentaliteit die hem daar is bijgebracht, heeft hij nog lang bij zich gedragen. Na Uden is Huub naar de MULO in Roermond gegaan

waar hij in 1938 het diploma haalde. Vervolgens ging hij naar de MTS in Heerlen voor de studie elektrotechniek.

Het was oorlog toen Jos en Huub elkaar leerden kennen. De Duitsers hadden Nederland bezet. Huub was 22 jaar en zat in het derde jaar van de MTS-opleiding. Uit angst voor gedwongen tewerkstelling in Duitsland ging Huub, naast school, op de mijn werken. Dan was je vrij gesteld van verplichte arbeidsinzet in Duitsland, want de Duitsers hadden onze kolen hard nodig. Het was een gevaarlijke tijd. Jongeren legden zich minder gemakkelijk neer bij de bezetting door de Duitsers. Toen in 1942 de (vierde) verjaardag van prinses Beatrix naderde, waarschuwden de leraren op de MTS voor het gooien van sinaasappels, zo schrijft Huub. Een jaar eerder namelijk hadden 400 leerlingen van de MTS van Heerlen de zogenaamde sinaasappelopstand georganiseerd. Het was een hulde aan het Oranje-huis. Op de markt kochten de studenten in een mum van tijd alle sinaasappelen op die even later overal in het centrum door de lucht vlogen. Als de (oranje) sinaasappels het hoogste punt hadden bereikt, riepen de studenten: “boven”. Dat dit op ons koningshuis sloeg, begrepen de Duitsers natuurlijk ook. Een verboden manifestatie dus. De burgemeester gaf na enige tijd bevel aan de politie om op te treden. Het voorval kreeg een flinke staart. De MTS werd twee maanden gesloten, de burgers van Heerlen moesten een boete van honderdduizend gulden betalen en twee jongens werden gearresteerd. Maar jongeren vinden altijd wel weer een manier om de vijand voor gek te zetten. Zo schrijft Huub dat de Duitsers in januari 1943 de hogere klassen van de MTS en van andere scholen

zoals de HBS en het Gymnasium hadden uitgenodigd om in de Royal een film te komen kijken: “Ein Bergmann will ich werden”. Huub was ook van de partij. Hij vertelt dat de film slechts propaganda was en niet om aan te zien. De hele zaal joelde en lachte. De docenten vreesden dat dit wel weer een staart zou krijgen. Maar daar is het bij gebleven.

Het andere gevaar, werken ondergronds, heeft Huub aan den lijve ondervonden. In december 1942 raakte een volgeladen kolenwagentje los van de trein en rolde van de helling waar Huub bezig was een ander kolenwagentje te verplaatsen. Als de opzichter hem niet weggetrokken had, zou Huub nu niet meer leven, zo zeiden deskundigen. Wel liep hij ernstig letsel op aan zijn knie en aan een vinger. Hij kwam in het ziekenhuis terecht voor zes weken en verloor een deel van de verwonde vinger. Begrijpelijk dat Jos niet wilde dat Huub nog ondergronds zou gaan werken. Hij heeft, nadat hij weer opgeknapt was, bovengrondse baantjes aangenomen bij de elektrotechnische dienst van de mijn.

3. De eerste brieven

In een brief van begin 1949 haalt Huub herinneringen op aan de eerste ontmoeting met Jos. Jij stond trouw aan de overweg van de trein van Heerlen naar Geleen als ik van school kwam. Soms nam je dezelfde trein als ik naar Heerlen en dan ving ik je op bij station Schinnen. In Heerlen gingen we 's-middags naar het "Aambosje". Vaker stapte ik, op weg naar huis, in Schinnen uit om jou te ontmoeten. Dan troffen we elkaar bij kasteel Terborgh en wandelden we naar Daniken of in de Stammenderbos. Weet je nog onze eerste kus bij de linde? Zo is de romance tussen Huub en Jos in mei 1942 begonnen. Na enige tijd zal Huub bij Jos thuis gekomen zijn. Dat was normaal natuurlijk. Maar voor Huub niet. Hij kon bij zijn thuis niets vertellen over zijn relatie want dat was verboden terrein. Daarover later meer.

Op 3 juli 1942 kwam Jos in het Westergasthuisziekenhuis in Amsterdam terecht. Ze had rugklachten en was door het ziekenhuis van Heerlen doorgestuurd naar specialisten in Amsterdam. Jos heeft zich regelmatig beklaagd over de behandeling en het slechte eten in het Westergasthuis en over de pijnlijke onderzoeken die ze moest ondergaan. Uiteindelijk bleek er niets aan de hand, althans een operatie die ze vreesde was niet nodig. Jos is op 17 juli 1942 opgelucht weer naar huis teruggereisd. Het verblijf in het Westergasthuis stelde het verliefde stel plotseling voor een probleem. Hoe konden ze elkaar nu nog spreken? Huub kon haar niet opzoeken, want hoe moest hij dat thuis uitleggen. Bleef over brieven schrijven. Het duurde een paar dagen voordat Huub het

juiste adres had van het ziekenhuis waar Jos lag. En waar moest Jos haar brieven naar toe sturen? Naar het huisadres van Huub kon natuurlijk niet. Huub heeft toen met een vriend op het postkantoor in Geleen afgesproken dat de brieven van Jos aan het postkantoor van Geleen gestuurd konden worden, gericht aan dhr. L. Troquet persoonlijk. Hij zou dan de brieven aan Huub doorgeven. De betekenis van de term “postillon d’amour” is hier letterlijk te nemen.

Op de eerste brief van Huub reageert Jos een beetje plagerig. Ze schrijft terug dat ze wel meer verwacht had dan twee woorden. Je kan niet tellen, schreef Huub terug, maar dat kun je ook niet verwachten van een meisje uit Puth dat van de dorpsschool is gestuurd (!). Huub had wel door dat zijn opmerking te ver ging, dus gaf hij zich zelf ook een sneer. Je zult wel zeggen, antwoordde hij aan Jos, dat ze mij nog in de schoolbanken vasthouden, omdat ze bang zijn dat ik nog niet op eigen benen kan staan. Dit slaat op het feit dat de ouders van Huub eisten dat Huub eerst de MTS moest afmaken en dan pas aan een verkering mocht beginnen. Deze ongepolijste sfeer in de eerste briefwisseling zie je in latere brieven soms terug. Huub wist van zichzelf dat hij vaak een prekerige toon aanslaat. Jos noemt hem dan “knién” of “kwibus”. Zelf zei Huub eens in een van zijn eerste brieven: als ik weer teveel heb gepreekt, sla me dan maar in mijn gezicht. Van jou voel ik dat toch niet.

Vanaf de eerste brieven tot de laatste schrijfsels, klagen Huub en Jos dat brieven die ze verwachten niet of pas op een later tijdstip dan verwacht, aankomen. Dat gaat in het

hoofd en in het hart zitten. Waarom schrijft hij/zij niet terug? Is er iets ernstigs aan de hand? Heb ik iets verkeerd geschreven? Houdt hij/zij nog van mij? Tegelijkertijd verklaren ze elkaar steeds opnieuw uitvoerig de liefde. Ze schrijven hoezeer ze naar elkaar verlangen, hunkeren naar geborgenheid in elkaars armen en naar heel lieve kusjes. En als een van beiden ten einde raad was, werd een beroep gedaan op god en zijn heilige trawanten.

4.Gevecht

Acht jaar na hun eerste ontmoeting, Huub zit in Soerabaja, haalt hij in een brief aan Jos herinneringen op aan het begin van hun romance. Woensdag 17 mei 1942, het was kermis in Spaubeek. Niet bepaald een festiviteit van zodanige omvang of allure dat daar volk van heinde en verre naartoe trok. Maar Huub en Jos hadden niks beters te doen. Het was oorlog en waar anders dan op een kermis in de buurt kon je nog mensen in feestelijke stemming aantreffen. En als jongere wil je wat. Op weg naar huis fietsten ze beiden richting Geleen. Huub passeerde Jos en zijn hart ging harder kloppen. Hij wachtte even verderop totdat Jos voorbij was, stapte weer op en passeerde haar opnieuw terwijl hij een slinkse blik op haar wierp. Dit herhaalde hij een aantal keren. Jos dacht dat deze jonge man uitkeek naar een meisje. Dat was ook zo, maar ze wist niet dat zij dat meisje was. Tussen Spaubeek en Puth passeerden ze de spoorweg Sittard-Heerlen en daarna de mijnspoorweg. Na de volgende bocht rechtsaf wachtte Huub Jos op terwijl hij de in zijn ogen verbluffende brutaliteit had om haar aan te spreken. In volslagen verlegenheid vroeg hij of hij zich aan haar mocht voorstellen. Dit zeldzaam staaltje van hofmakerij liet Jos verbouwereerd stamelen: "Dit vind ik zo iets raars!" De teerling was geworden en ze kwamen aan de praat. Ze spraken af om elkaar een week later te treffen wanneer ze boeken gingen halen in de bibliotheek.

Niet lang daarna hebben we op een mooie zomeravond aan de roeivijver te Sittard uitvoerig de moeilijkheden

thuis besproken, zo vertelt Huub. Ik studeerde nog en mocht van mijn ouders niet naar meisjes kijken, dus een verkering was uit den boze. Ik was totaal afhankelijk van mijn ouders. Volgend jaar zou ik mijn MTS-opleiding afsluiten. Na mijn diploma zou ik dan nog een aantal jaren beschikbaar zijn voor mijn ouders, zo hadden ze bedacht. Jij, Jos, vond jezelf te oud voor mij of beter, je vond mij een snotneus en je wilde je ouders niet alleen laten. Toch hebben we toen afgesproken het samen te proberen. Onze eerste kus was bij een eenzame linde aan een stille landweg tussen Puth en Schinnen. Ik was niet scheutig met zoenen en ook niet bedreven erin, want ik was verlegen en had geen enkele ervaring. Jij moest erom vragen en zo leerde ik dat je beter dicht bij elkaar kunt zitten of liggen om te zoenen dan te blijven staan.

Sinds die tijd zijn de avonden op zaterdag en zondag saai en leeg, vindt Huub. Half juli 1942 schrijft hij aan Jos, die in het ziekenhuis ligt in Amsterdam, dat hij iedere zondag op zijn kamer zit te niksen. Ik voer geen snars uit. Ik voel me geboeid in de koude, harde, ijzeren kluisters die mij verhinderen mijn eigen wil te doen. Als ik mijn eigen weg ga, dan wacht mij de genadeslag. Dat klinkt dreigend en in ieder geval deprimerend. Maar Huub durft niet uit deze mallemolen te stappen, “want ik heb vader beloftes gedaan en ik wil vrede thuis.”

Bovendien zit hij in zijn maag met adviezen van de “adviseurs” zoals Huub die betitelt: de pastoor van Stein en een zekere pater Mauritius. Nou, daar was hij mooi klaar mee. De pastoor zei dat Huub het kalm aan moest doen. Moet je zeggen tegen iemand die tot over zijn oren

verliefd is. De pater maakte het helemaal bont. Die adviseerde een totale scheiding van een jaar. Dat vond Huub maar erg zwaar en moeilijk. Waarop de pater zei dat dit hartstocht was die Huub beter dit jaar kon bedwingen. Dat zou hem ten goede komen. Van dergelijke raadgevingen raakt ieder mens in de put! Toen was het genoeg voor Jos. Ze spoort Huub aan om niet langer te wachten met voor zichzelf op te komen. Twee maanden later, het is herfst 1942, heeft Jos de situatie kennelijk toch geaccepteerd. Vandaag is een van de mooiste dagen van mijn leven, schrijft Huub, omdat jij onze situatie zegt te begrijpen en erin berust. En hij voegt eraan toe: nu moet ik natuurlijk wel zorgen dat ik je houd. Een dag later ging hij op cursus met de naam “Het leven roept”. Maar hij kon zijn gedachten er niet bij houden want die dwaalden steeds af naar Jos. Volgens mij had die cursus beter “Jos roept” kunnen heten.

De ouders van Huub waren inmiddels op de hoogte van de relatie van hun zoon met Jos. Dat hadden spionnen, zoals Huub die noemden, aan zijn ouders gemeld. Daarom werd het zondagsgeld van Huub ingetrokken. Kon hij geen gekke dingen doen zoals stiekem naar Jos gaan. Nou, dat zijn saaie weekenden als je elkaar niet mag zien en alleen stiekem mag schrijven. Onderweg naar de brievenbus kwam Huub een vriend tegen. Hallo Huub, hoe gaat het met jou? Huub: Prima, even een brief op de post doen voor mijn meisje. De jongen vertelde dat hij en zijn vrienden met open mond hadden zitten kijken en tegen elkaar hadden gezegd dat die “oppie” toch maar een mooi meisje had. Voor Huub was de dag toch nog

goed geëindigd. Ik beschouw jou als een trofee waarom gevochten wordt, zo schreef hij 's avonds aan Jos!

Toen Huub eind november na het ongeluk op de mijn Maurits in het ziekenhuis lag, had hij genoeg tijd om na te denken. Op 31 december schrijft hij een uitvoerige brief aan Jos over de situatie thuis: ik weet nog steeds niet of ik wel op de juiste manier handel. Ik blijf toch altijd dank verschuldigd voor wat mijn vader voor mij heeft gedaan. Vader was laatst op bezoek hier. Hij zag er slecht uit en ik heb zijn Naamfeest vergeten. Dat heeft me echt gespeten.

Met vaders verjaardag wilde Huub het goed maken door een felicitatie te sturen. Hij vroeg aan Jos hoe zij hierover dacht. Maar Jos zweeg in alle talen. Op hetzelfde moment kwamen vader en zijn vrouw op bezoek bij Huub in het ziekenhuis.

*Vader van Huub
met zijn vrouw*

Zij vertelden dat iemand beweerde te kunnen bewijzen dat Jos een ernstige ziekte had. Dat kwam hen goed uit want dat was een serieuze reden om de relatie van Huub met Jos te dwarsbomen. Huub was razend en speelde met de gedachte om in een brief aan zijn ouders te melden dat hij zich ging verloven en dat hij toestemming vroeg om te